

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄՆԵՐ

Ամիսներ առաջ, երբ Զաքարիա Պատրիարքի ծննդեան երկուհարիւրամեակին առթիւ, որ հիմնադիրը եղած է Երուսաղէմի ժառանգաւորաց Վարժարանին և Ընծայարանին, և Երանաշնորհ Դուռեան Պատրիարքի մահուան յիսնամեակին, որ վերանորոգիչը հանդիսացաւ նոյն Վարժարանին, հրաւիրեցինք ժառանգաւորացի և Ընծայարանի երէց և կրտսեր եղբայրները միասին ըլլալու, յիշեցինք մեր ոսկեշող պատանութիւնը և կրակ երիտասարդութիւնը այս Սուրբ Տանը մէջ։

Ուրախ եմ հոս յայտնելու թէ հրաւէրին եկող եղբայրները, Սփիւռքի բոլոր անկիւններէն, անցեալի մտածումով կազդուրուած և ապագայի զգացումներով զօտեպինդ, վերանորոգեցին իրենց ուխտը ծառայելու Հայ Եկեղեցիին և ժողովուրդին։ Միասին անցուցած մեր երկու շաբաթները հոգևոր խրախճանքի օրեր եղան, յառաջանայեաց իրազործումներու և խոստումներու զրաւականներով։

Բոլորն ալ անգամ մը և՛ համոզուեցան Երուսաղէմի իրականութեան։ Երուսաղէմը, իբրև նուիրական մէկ ճիւղը այն ծառին՝ որ Հայաստանեայց Եկեղեցին է, և որ կը պահէ տակաւին և պիտի պահէ իր տարօրէն ամուր կշիռը, մնալով մեր հանրային կազմակերպութիւններու մէջ ամենէն սերտ և կենդանի կառաններէն մէկը։

Հայ Եկեղեցւոյ ամենէն յարգուած, խորամաստ մէկ կերպարանքը սխալ չէ այսպէս տեսնել Երուսաղէմի դարաւոր Աթոռին և անոր կատարած ու մանաւանդ կատարելիք գերին մէջ։ Անոր սպառը ընող նոր եկեղեցականութիւնը կը հաւատայ այդ գերին, զայն նկատելով մեր օրերու ամենէն ընդունակ գետինը, մեր ոգեղէն, իմացական, նոյնիսկ ազգային բարձրագոյն ձգտումներու իրազործման։

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Աթոռը Գրիստոնէական Եկեղեցւոյ առաջին աթոռն է, և շատ վաղնջական օրերէն սկսեալ՝ առարկայ եղած է Հայ ժողովուրդի սիրոյն և նուիրման։ Սակայն առաւելաբար ան կրօնական այն կազմակերպութիւնն է եղած, որուն բուն կոչումն է Սուրբ Երկրին մէջ ի վաղուց անտի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պատկանած սրբաժայրերու պահպանութեան գործը։ Այդ նպատակին ուղղուած են և պէտք էին ուղղուիլ ամէն ջանք և մտահոգութիւն, կրօնական նուիրում, նիւթական զոհողութիւններ, մտաւորական տքնութիւններ և կրթական տաժանքներ։ Ազգային և հոգևոր զինուորութեան այս կարգին գերազանց պարտականութիւնն է եղած անկորուստ պահել Հայ Եկեղեցւոյ և ժողովուրդին իրաւունքները, միջազգային քրիստոնէութեան

այս ուստանին մէջ, և անոր անունն ու պատիւը պահպանել այն բարձրութեան վրայ, ուր մեր պատուական նախնիք այնքան սքանչելի իմաստութեամբ կրցած են հանել զայն:

Հանապազօրեայ այս մրցակցութեանը մէջ, զիշեր և ցերեկ անդադրում պաշտամունքի և անթարթ հսկողութեան տաժանքը որ գեռ մինչև երէկ կեանքն էր այս Հաստատութեան, արգելք չեն եղած որ ան ըլլայ նաև կրթական վառարան մը՝ բաժնելով այսկերպ ճակատադիրը մեր բոլոր վանքերուն, որոնք ամրոցներ և լուսաւորութեան կեդրոններ եղած են, նշուելով միշտ իրենց կենդանութեան շողքը մեր դժբախտ օրերու խաւարին վրայ:

Ս. Տեղեաց մէջ Հայ Եկեղեցւոյ և ժողովուրդի ունեցած ժառանգութիւնը նիւթական փառք մը չէ միայն, հակառակ որ անոր իւրաքանչիւր քարը դարերու ընթացքին մեղի արժած է իր ծանրութեամբ ոսկի: Սիոնի բարձունքին թառած Ս. Յակոբեանց մենաստանը Գրիստոնեայ Եկեղեցւոյ առաջին աթոռն է, առաջին պատուանդանը մեր Տիրոջ հոգևոր և աշխարհիկ իշխանութեան: Արցունքով և արիւնով ուռած և փրփրած դարերու ընթացքին Հայ Եկեղեցւոյ Սաղիմական այս Աթոռը փառք է հաստատուն և անսասան, շնորհիւ իր տիրանուէր և ուխտապահ դաւակներուն:

Ի մտի պէտք ենք ունենալ որ Հայ ժողովուրդը ոչ միայն այսօր, այլ նոյնիսկ անցեալին մէջ չէ ունեցած սրբավայր մը որ կարենար հաւասարիլ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքին: Անոնք որ ծանօթ են այս Հաստատութեան կեանքին և անոր շուրջը եռացող իրադարձութիւններուն, կրնան վկայել թէ հրաշքերու հաւատար ջանքեր ի գործ դրուած են դիմաւորելու աղէտներ և դժուարութիւններ, որոնք միշտ անպակաս եղած են միջազգային կրօնական այս ուստանէն ներս: Արատաւոր հոգիներ միայն բամբասանքի և անճիշդ բասրանքներու կ'երկարեն իրենց միտքը, զանազան հաշիւներով, կարծելով թէ կրնան պղտորել հոգիները:

Միտքս կ'երթայ Երջանկայիշատակ Տ. Թորգոմ Պատրիարքի սիրած «Հայ Երուսաղէմ» տարազին՝ զոր ան սովոր էր զործածել յաճախ իրեն յատուկ առանուն զգացումով մը: Այդ տարազը յսնկուցիչ ընող զգացումին մէջ, այս Հաստատութեան կրօնական դերին և ոգիին համաստիճան բաժին ունէին նաև կրթական և ազգային յառաջանայեաց այն իրադրոծումները՝ որոնք իր մեծ նախորդին օրով սկսած էին արդէն պտղաբերիլ այս Հաստատութեան ծոցին մէջ:

Դուրեան Սրբազան Հայ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը ստանձնած էր կատարելու համար չսուրբ վրէժխնդրութեան մը գործը, ինչպէս ինք սովոր էր ըսել: Այդ վրէժխնդրութիւնը ուրիշ բան չէր բաց բթէ լեցնել տեղը Արմաշի իր մտքի զաւակներուն, որոնք իբրև մեր օրերու Անոնդներ, ինկան մեր դատի արիւնստ ճամբուն վրայ: Ըստ իրեն, Հայ Երուսաղէմը լաւագոյնս ծառայած կ'ըլլար ազգին և Եկեղեցիին, եթէ կարենար կրթական բեղուն կեանք մը և իմացական որոշ բարձրութեամբ մակարդակ մը ստեղծել: Յիրաւի Սիոնի բարձունքին վրայ կարելի չէր կանգնել աւելի աստուածահաճոյ գործ մը՝ քան ինչ որ հիմնարկեց Ս. Աթոռոյ կրթասէր և ուսումնասպեւր պետը: Նիւթական և բաւոյական միջոցներ չէին պակսեր Հայ Երուսաղէմին. յետոյ՝ հոգևոր կեանքի

նուիրումով և նոյն տեսիլքով, հերկի և վարուցանի սրբազան աշխատանքը Հայ Երուսաղէմի անդաստանին մէջ: Այդ իրաւունքով՝ ան կու գար իր վարժապետին կէս ձգած գործը շարունակելու:

Մեծ եկեղեցականի իր կոչումը Ս. Աթոռոյ իր պատրիարքութեան ընթացքին յայտնարեցուցաւ քանի մը մարգերու վրայ: Անոնցմէ առաջինն է Ս. Աթոռոյ վարչա-միաբանական և տնտեսական մարգերուն վրայ իր իրազորածած բարիքը: Գուրեանի մահէն վերջ Երուսաղէմի Միաբանութիւնը կ'օժտուէր երիտասարդ հոգեւորականներու փաղանգով մը: Նորի և հինի դիրքերը անխուսափելի կը մնային: Թորգոմ Պատրիարքը հաւանական այս բացուածքը հակակշռել կը ջանար զմայելի ՏԱՏՏով մը, յորդորման և ամբման իրեն յատուկ կերպերով, մեծ և սրտառուչ տուն մը նկատելով դարաւոր այս Հաստատութիւնը, հոն ստեղծելու համար, խիստ կարգապահութենէ աւելի, գիտակցութեամբ և վստահութեամբ ընդգրկուած փոխադարձ սիրոյ վիճակ մը: Գիտենք թէ ո՛ւր կ'առաջնորդէ երբեմն հօր մը սէրը, և սակայն գիտենք նոյն ատեն թէ այդ սէրը չի տկարանար խստաշունչ օրէնքներու և դառն կարգապահութեան մը ընձեռելիք հաւանական բարիքներուն առջև:

Դիպուածաւ չէ որ ան Տուն կը կոչէր այս սուրբ յարկը, վասնզի հոս հաւաքուողները գործի կամ շահու հաղորդութեամբ մէկտեղուած չէին, այլ նուիրումի ուխտով գոյաւորուած եղբայրութեամբ մը, որ եկած էր ապրիլ և իրագործել հաւատքի և սիրոյ կեանքը: Աստուծոյ փառքը և ազգին սէրը միաձուլելու սրբազան վառարանը նկատեց միշտ այս դարաւոր ժառանգութիւնը: Եթէ զայն կազմող Միաբանութիւնը չկրենար փառաւորել զայն իբրև աստուածաշնորհութեան կայան, ատով կը մթազնէր Աստուծոյ նայուածքը, իսկ եթէ չլանար զայն վերածել մաքուր և ազնիւ ազգասիրութեան վառարանի, պիտի խոժոռէր ազգին պայծառ ակնկալութիւնը:

Իր օրով, Սիրնի տունը, ամբողջ Սփիւռքի հայութեան ակնկալութեան, գործի ինչպէս հպարտութեան առարկան եղաւ: Շքեղ նուիրատուութիւններ և իր մեծ անձնաւորութենէն ձգուած այցելութիւններ և անոնց խորունկ տպաւորութիւնը անսուտ վկաններ են այս վերանորոգ վիճակին: Բայց առաւելապէս պարտք է ծանրանալ տնտեսական այն բարենորոգմանց և արմատական կարգադրութեանց վրայ, որոնք մէկ օրէն միւսը պիտի յեղաշրջէին նաև այս Հաստատութեան ելևատական դիմագիծը:

Պատկեր էր իր մէջ սարսափը որ դարերով ճնշած էր այս Հաստատութեան սրտին, և զոր ինք պարտքի վիշապ որակեց: Ձենք մանրամասներ միջոցները զորս ինք որդեգրեց այդ աղէտը հակակշռելու համար: Սարսափի այս զգացման մէջ իր հետ ունէր ան ամբողջ Միաբանութիւնը, որուն կամուրջը հողութիւնը միայն կարելի պիտի ընէր կտրուկ միջոցներու գործադրումը:

Թորգոմ Պատրիարքի առաջին գործերէն մին եղաւ Ժառանգաւորացի և Ընծայարանի ուսումնական ծրագրին վերակազմութիւնը: Այդ ծրագրին բարոք իրագործումը ապահովելու համար, Երուսաղէմ կանչեց, իբրև ուսուցիչ, Պր. Շահան Պէրպէրեանի և Պր. Սշականի նման փորձ և մասնագէտ դասախօսներ: Ընթացք առին զրական և բանախօսական երեկոյթներ, դպրոցին մտաւորական

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

Ա Մ Ա ՆՈՐ (*)

«Նոյնպէս եւ դա՛ւ յորժամ առնիցէ՛ք զամենայն հրամայեալսն ձեզ, առաքելք, թէ ծառայք անցիցանիք եմք, զոր ինչ պարտեալն առնել՝ արարաւ: (ԳԼՍ. ԺԷ. 10):»

Յիսուս, Դուկառու Աւետարանէն առնելով Վերոյիշեալ համարով, մեզի ցոյց կու տայ դերն ու կարեւորութիւնը պարտականութեան գիտակցութեան: Մեծ է դերը պարտականութեան գիտակցութեան՝ մարդկային գործունէութեան քարոսք մատակարարման մէջ: 1981 տարուան սեմին կանգնած, չկայ տւելի պատշաճ յորդոր մար մարդ որոտածին՝ քան հետամտումը իր պարտականութիւններուն տնթերի կտարման: Մարդու արժանիքը կը կայա-

նայ իր պարտականութեանց անձնուէր իրաւորման մէջ: Մեզմէ իւրաքանչիւրը պարտաւորութիւններ ունի իր անձին, տնմիջական շրջապատին, համայնքին, ազգին եւ մարդկութեան հանդէպ: Միթէ անհատական եւ ընկերային կեանքի ժխտական երեւոյթները արդիւնքը չէ՞ն մեզի վստահուած պարտականութեանց նկատմամբ մեր անուցած անփութութեան, մեր ունեցած մակերեսային վերաբերմունքին, մեր փոքրիկ եսերուն մէջ մեր լճացումին: Պարտականութիւնը կ'ընդգրկէ ողնիւղին եւ բարիին իմացումը: Անհատէն սկսեալ մինչեւ պետութիւններ եթէ անձնուիրաբար կատարէին իրենցմէ ակնկալուած պարտականութիւնները, աշխարհ պիտի չպարզէր այն տխուր տեսարանը՝ որուն ակնատես կ'ըլլանք այսօր — պտտերազմներ, ոճիրներ, շահագործումներ, անգրադիրութիւն, անօթութիւն, պտտանքներ, առեանդումներ, բոլորն ուլարդիւնք՝ եսակեդրոն, շահմոլ ու անպարտաճանաչ մարդոց դասին:

Պարտականութիւնը կ'ենթադրէ սիրտի բեցումը: Առանց սիրտ վարակիչ սոթին, չենք կրնոր մեզի վիճակուած

(*) Քարոզ՝ խօսուած Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի բեմէն, Նոր Տառուան առաւօտուն:

մթնոլորտը ողևորող: Ինք եւ կրթական այս գործունէութենէն խանդավառ՝ ստանձնեց Ընծայարանի եկեղեցագիտական ուսումններու դասախօսութիւնները՝ նման իր նախորդին: Իր ամենէն մեծ իղձերէն մին էր, որ երուսաղէմը դառնայ մտքի կեդրոն մը:

Մերոսկ եւ կիւրեղ Պատրիարքներու շրջանին, սկզբնաւորուած կրօնական, կրթական, տնտեսական եւ ժողովուրդին ծառայութեան համար թափուած ջանքերը շարունակուեցան: Հակառակ դժոխակ հանգամանքներուն եւ անոնց զուգահեռ աղէտներուն, որոնք այս շրջանը կը լեցնեն, ուրախ ենք յայտարարել կարենալու որ չկասեցաւ ընթացքը հոգևոր եւ իմացական այն վերածնութեան՝ զոր Հայ երուսաղէմի նոր պատմութիւնը Մեծ Պատերազմէն վերջ արձանագրեց իր էջերում: Եւ այս՝ շնորհիւ նախ Աստուծոյ եւ յետոյ՝ այդ օրերու Միաբանութեան:

Սեղածը պահել, անոր նկատմամբ սէր եւ գուրգուրանք տածել, նուազ առաքելութիւններ չեն, եւ զարգացման եւ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ իրենց կարևոր նպաստը կը բերեն: Տեղեայլեր կան որոնք յառաջանալու համագործ են, կը բաւէ որ այդ սպասումները ապագայի յոյսերով եւ հաւատքով պաշտպանուին:

(ՃարուԱնակէշի՝ 1)

Ե.